

**Fase 2 van het archeologisch
inventariserend veldonderzoek (IVO)
door middel van proefsleuven op
plangebied De Steenbrei 2 te Vasse,
gemeente Tubbergen (Ov.)**

B. Silkens

Met bijdragen van G.J. de Roller & A. Ufkes

ARC-Publicaties 122

Groningen

2005

ISSN 1574-6879

Colofon

ARC-Publicaties 122

Fase 2 van het archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van proefsleuven op plangebied De Steenbrei 2 te Vasse, gemeente Tubbergen (Ov.)

Tekst

B. Silkens, met bijdragen van G.J. de Roller & A. Ufkes

Foto's

H. Halıcı & B. Silkens

Digitale beeldverwerking

B. Schomaker & B. Silkens

Tekstredactie

A. Ufkes

Eindredactie

J. Schoneveld

Omslag

Veldfoto. Foto H. Halıcı.

Groningen, 2005

De volledige lijst met ARC-Publicaties is te vinden op www.arcbv.nl

Inhoud

1 Inleiding	3
<i>B. Silkens</i>	
1.1 Aanleiding van het onderzoek	3
1.2 Ligging van het onderzoeksgebied	3
1.3 Objectgegevens	4
1.4 Doel van het onderzoek	4
1.5 Onderzoeksgeschiedenis	7
1.6 Werkwijze	7
2 Resultaten	9
<i>B. Silkens</i>	
2.1 Sporen	9
2.2 Vondsten	13
3 Aardewerk	15
<i>A. Ufkes</i>	
3.1 Inleiding	15
3.2 Werkwijze	15
3.3 Resultaten	15
3.4 Conclusie	18
4 Botanische macroresten	21
<i>G.J. de Roller</i>	
4.1 Inleiding	21
4.2 Resultaten	21
4.3 Conclusie	21
5 Conclusie, waardering en aanbeveling	23
<i>B. Silkens</i>	
5.1 Conclusie	23
5.2 Waardering volgens KNA 2.0	24
5.3 Aanbeveling	28
Literatuur	29
Bijlagen	30

1 Inleiding

B. Silkens

1.1 Aanleiding van het onderzoek

De gemeente Tubbergen is bezig met de realisatie van plangebied De Steenbrei 2 te Vasse (afb. 1.1). Net als plangebied De Steenbrei 1, worden hier op een gebied van ca. vier hectare woningen gebouwd.

RAAP Archeologisch Adviesbureau lokaliseerde in mei 2001 op De Steenbrei 2 twee vondstconcentraties, waardoor het noodzakelijk was dit terrein archeologisch te onderzoeken (Scholte Lubberink 2001). In overleg met drs. H.B.G. Scholte Lubberink van RAAP en dr. B.J. Groenewoudt van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB), besloot de gemeente Tubbergen op plangebied De Steenbrei 2 een archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van proefsleuven uit te laten voeren.

Het proefsleuvenonderzoek is onderverdeeld in twee fasen (afb. 1.2). De eerste fase, bestaande uit tien proefsleuven, werd van 20 t/m 22 oktober 2004 uitgevoerd door Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) onder leiding van mw. drs. M.J.M. de Wit (projectleider). Bij dit onderzoek werd een eerste beeld gevormd van een nederzettingsterrein met sporen uit de IJzertijd en de Romeinse Tijd. Een tweede fase, bestaande uit twaalf proefsleuven, moest een beter beeld scheppen van de opbouw van het nederzettingsterrein, met daaraan gekoppeld een mogelijke afbakening voor een vervolgonderzoek.

Fase 2, waarvan in deze publicatie verslag wordt gedaan, vond plaats van 15 t/m 17 december 2004 en werd uitgevoerd door ARC bv. Het veldteam bestond uit drs. J. Boudestein (veldtechniek), drs. ing. G.J. de Roller (assistent veldtechniek, botanicus), B. van Klinken (grondwerk) en drs. B. Silkens (projectleider). De graafmachine werd geleverd door fa. Basten uit Horssen, met als machinist dhr. B. Hesselink. Bij de uitwerking bestudeerde mw. drs. A. Ufkes het aardewerk en drs. ing. G.J. de Roller de botanische macroresten.

1.2 Ligging van het onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied ligt aan de noordoostkant van Vasse, ten oosten van de Manderseweg en de straat De Steenbrei (afb. 1.3).

Afbeelding 1.1 De ligging van Vasse

1.3 Objectgegevens

ARC-Projectcode	2004/185
Provincie	Overijssel
Gemeente	Tubbergen
Plaats	Vasse
Toponiem	De Steenbrei, fase 2
Kaartblad	28F
Coördinaten	253.350/495.300
Periode	Neolithicum–Romeinse Tijd
Type object	Nederzettingsterrein
Type bodem	Esdek op dekzand
Geomorfologie	Grondmoreneglooiing, stuwwalflank

1.4 Doel van het onderzoek

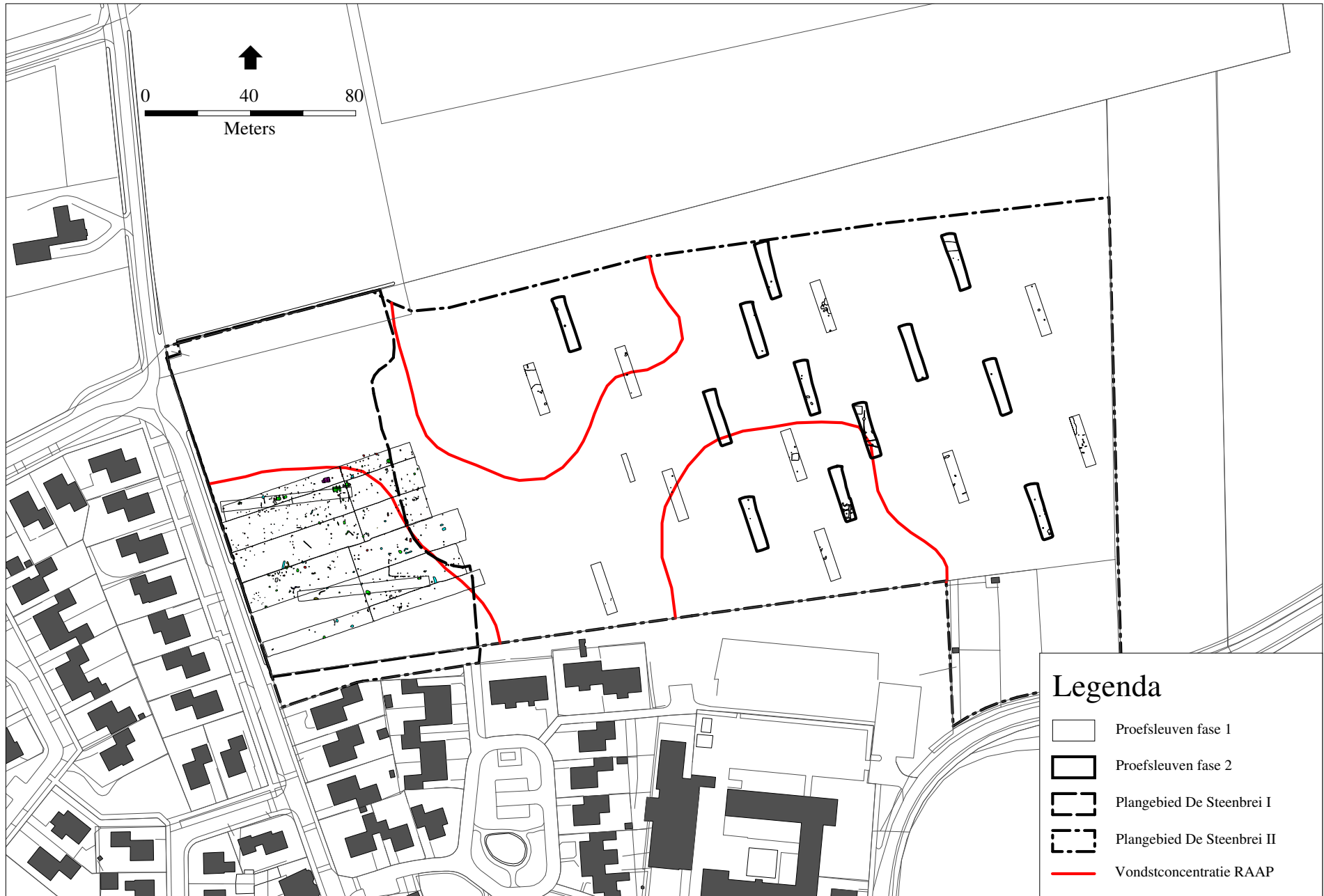
De algemene doelstelling van het onderzoek betreft het bepalen van de aan- of afwezigheid op het onderzoeksterrein van archeologische resten. Meer specifieke onderzoeksvragen zijn als volgt verwoord in het Programma van Eisen (PvE)¹:

- 1 *Zijn er in de tweede fase van plangebied De Steenbrei archeologische sporen uit het Neolithicum en de Bronstijd aanwezig en zo ja, wat is de aard, datering, fasering, verspreiding, gaafheid en conservering daarvan?*
- 2 *Zijn er eventueel ook sporen of resten uit andere perioden aanwezig en zo ja, wat is de aard, datering, fasering, verspreiding, gaafheid en conservering daarvan?*
- 3 *Indien aangetroffen sporen en overige archeologische resten niet tot een (voormalige) nederzetting behoren, wat is dan de functie van de vindplaats geweest?*

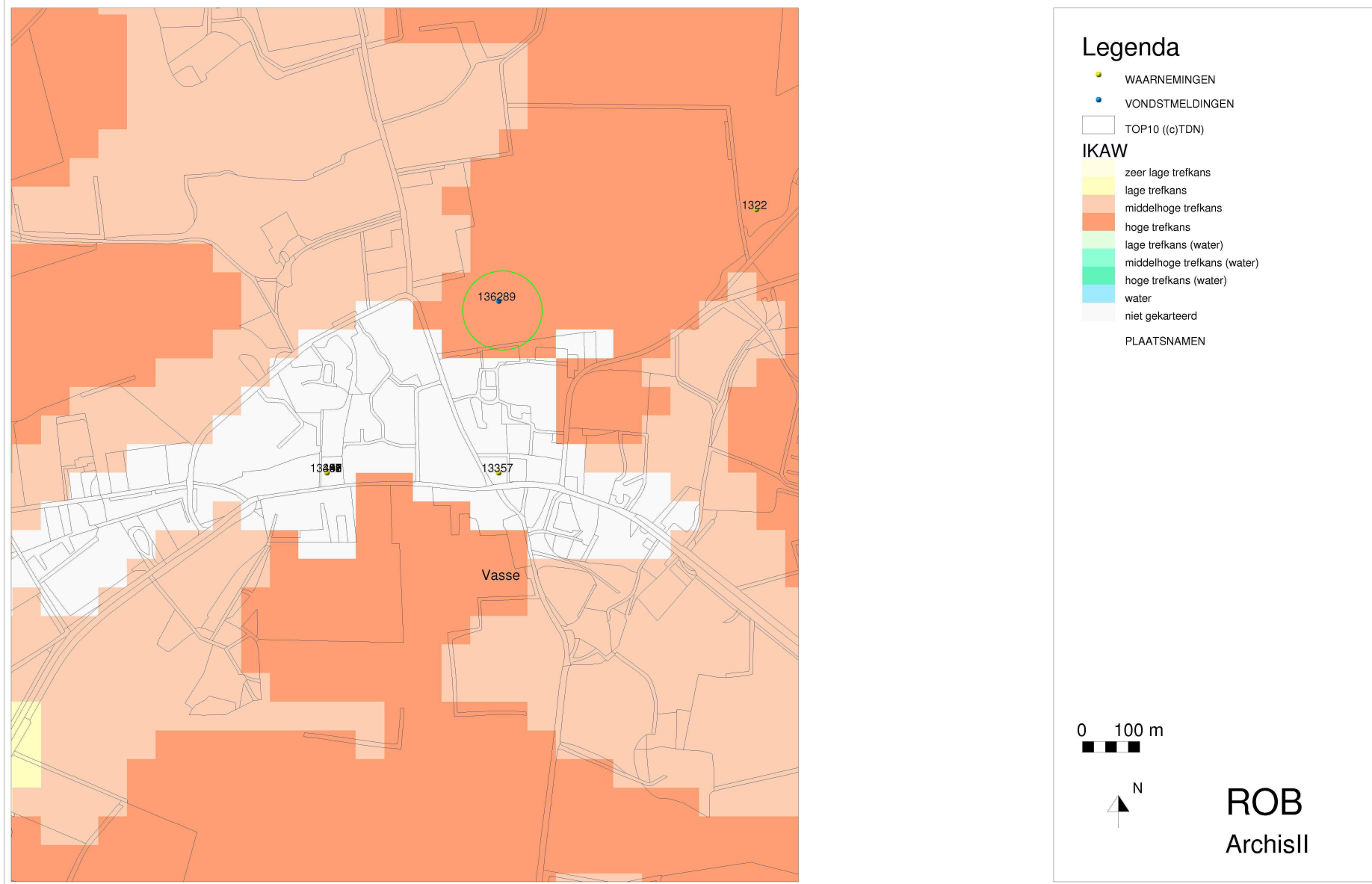
---

¹Opgesteld door drs. H.B. Scholte Lubberink van RAAP.

Afbeelding 1.2 Het onderzoeksgebied met de door RAAP bepaalde vondstconcentraties, het archeologisch onderzoek op De Steenbrei I en de proefsleuven uit fase 1 en 2 op De Steenbrei II. Kaart: B. Silkens.

Afbeelding 1.3 Vasse en omgeving met daarop aangegeven de IKAW waarden en archeologische vondstmeldingen en waarnemingen. Het onderzoeksterrein ligt binnen de groene cirkel. Bron: Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek/Archis II, 27 oktober 2004.

1.5 Onderzoeksgeschiedenis

Het plangebied De Steenbrei heeft volgens de Indicatieve Kaart van Archeologisch Waarden (IKAW 2e generatie) een hoge trefkans. Uit de nabije omgeving van Vasse en het plangebied zijn drie archeologische vondstmeldingen bekend (afb. 1.3). Ten oosten van het onderzoeksgebied werd aardewerk uit de Late Bronstijd–Vroege IJzertijd aangetroffen (waarnemingsnr. 1322). Waarschijnlijk is dit materiaal afkomstig van een urnenveld. Ten zuiden van het onderzoeksgebied zijn, naast een kokerbijl uit de Late Bronstijd (waarnemingsnr. 13357), ook aardewerkscherven uit de Late Bronstijd–Vroege IJzertijd gevonden (waarnemingsnr. 13400).

Plangebieden 1 en 2 zijn op 14 en 15 mei 2001 door middel van een Inventariserend Archeologisch Onderzoek onderzocht door RAAP. Bij dit booronderzoek werden in een groot aantal boringen archeologische indicatoren, zoals aardewerk en vuursteen, aangetroffen. Naar aanleiding van dit onderzoek bepaalde RAAP drie vondstconcentraties voor plangebied De Steenbrei, één op het terrein van plangebied 1 en twee vondstconcentraties op het terrein van plangebied 2 (vondstmelding 136289).

Op plangebied 1 voerde Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) in de winter van 2001 een archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van proefsleuven uit (Niekus 2002), gevolgd door een opgraving in de zomer van 2002 (De Wit 2002). Tijdens de opgraving werden nederzettingssporen aangetroffen die dateren uit de Bronstijd tot en met de Romeinse Tijd. Ook werden aardewerkscherven uit het Midden-Neolithicum gevonden.

Plangebied 2 werd in oktober 2004 door ARC bv in een eerste fase verkend aan de hand van tien proefsleuven (De Wit 2004) en in een tweede fase, eind december, met 12 aanvullende proefsleuven.

1.6 Werkwijze

Tijdens het onderzoek in fase 2 werden in totaal twaalf proefsleuven van 4×20 m aangelegd (afb. 2). De locaties van de proefsleuven zijn in het Programma van Eisen (PvE) aangegeven en werden door een gespecialiseerd landmeetbedrijf (BCC) uitgezet (zie afb. 1.2).

De proefsleuven werden als volgt aangelegd: eerst werd de bouwvoor verwijderd en apart gehouden. Onder de bouwvoor bevond zich het esdek dat vervolgens schavend tot de top van het vaste zand afgegraven werd. Hier bevond zich het archeologisch sporenvlak. Zowel het sporenvlak, als de onderkant van het esdek, direct boven het archeologisch sporenvlak, werden met de metaaldetector afgezocht op vondsten.

Het vlak in de proefsleuven werd getekend (schaal 1:50), indien zinvol gefotografeerd en de hoogte van het vlak en de grondsporen werden ten opzichte van het NAP bepaald. Indien de sporen niet tot een archeologische structuur behoorden, zoals bijvoorbeeld een huisplattgrond, zijn ze gecoupeerd. Deze coupes zijn getekend (schaal 1:20), indien zinvol gefotografeerd en afgewerkt. Vondsten zijn per segment van 4×4 m en per spoor verzameld. In de noordwestelijke hoek van elke proefsleuf werd een klein stuk profiel opgeschaafd, gefotografeerd en beschreven.

In vijf proefsleuven, 14 t/m 18, zijn esgreppels aangetroffen die de zichtbaarheid van onderliggende archeologische sporen bemoeilijkten. Om die reden is in deze sleuven een tweede vlak aangelegd. Het eerste vlak werd ter hoogte van de bovenkant van de esgreppels aangelegd en het tweede vlak net onder de esgreppels. Na afloop van het onderzoek zijn de proefsleuven weer dichtgegooid.

2 Resultaten

B. Silkens

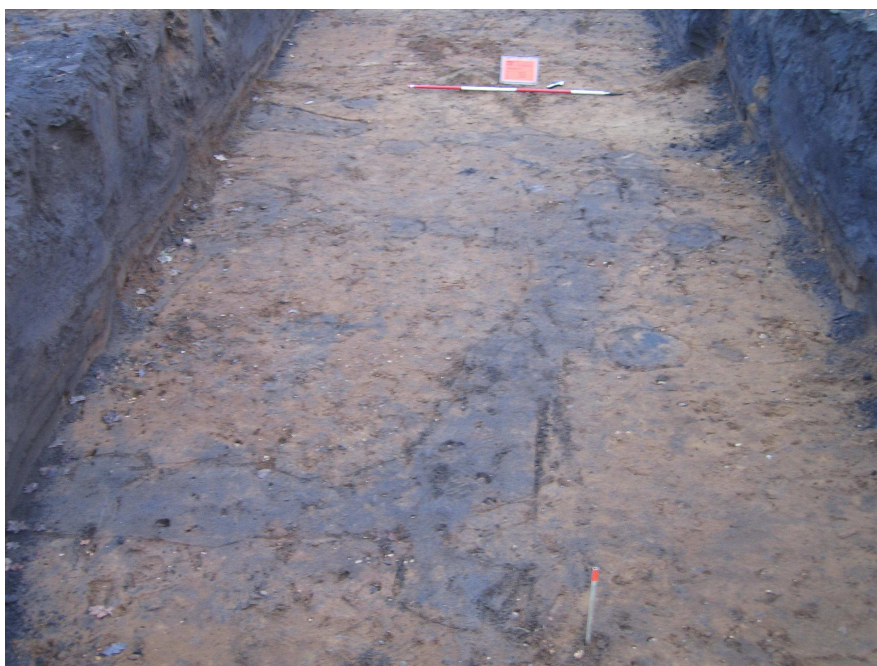
2.1 Sporen

In vrijwel alle proefsleuven werden archeologische sporen aangetroffen, met een hogere concentratie in het zuidoostelijke deel van het onderzoeksgebied. De sporen bestaan uit hutkommen, kuilen, (erf)greppels en paalsporen (bijlage 2). In onderstaande paragrafen zullen deze grondsporen worden besproken.

2.1.1 Hutkom

In werkput 18 werd een duidelijke hutkom aangetroffen en in werkput 20 een vrij groot rechthoekig spoor dat mogelijk ook als hutkom kan bestempeld worden. Ze bevinden zich beide in de onmiddellijke nabijheid van de Romeinse hutkom, gevonden in fase 1 van het proefsleuvenonderzoek. De hutkom uit werkput 18 (spoor 4) meet $2,5 \times 2,5$ m. Het spoor is echter sterk vergraven door esgreppels en is slechts tot op een diepte van 12 cm bewaard gebleven. Op de hoeken werden twee paalsporen gevonden met een resterende diepte van 30 cm. Vanwege de geringe diepte van het spoor werd besloten in de noordelijke 5 m van werkput 18 geen tweede vlak aan te leggen, aangezien dit de hutkom volledig zou vernietigen. De tweede mogelijke hutkom, aangetroffen in de westelijke rand van werkput 20 (spoor 2), is zoals gezegd rechthoekig van vorm met een breedte van 3,0 m en een lengte van zeker 4,0 m. De diepte onder vlak één werd door middel van een zandguts vastgesteld op 20 cm. Hier werden geen paalsporen waargenomen.

Hutkommen worden beschouwd als bijgebouwen van een woonhuis, waarin ambachten werden bedreven zoals bijvoorbeeld weven. Ze maakten deel uit van het erf en waren deels in de grond ingegraven. Over het algemeen worden hutkommen gedateerd in de Romeinse Tijd en de (Vroege) Middeleeuwen. Geen van beide hutkommen van fase 2 bevatte echter dateerbaar materiaal. De hutkom uit werkput 18 heeft een vergelijkbare vorm en afmeting als de twee Romeinse hutkommen die bij de opgraving van De Steenbrei plangebied 1 (De Wit 2002) zijn vrij gelegd, evenals de hutkom uit fase 1 van het proefsleuvenonderzoek (De Wit 2004). Vanwege de overeenkomst in vorm en afmeting, kan de hutkom uit werkput 18 mogelijk ook in de Romeinse Tijd worden geplaatst. Het rechthoekige spoor uit werkput 20 wijkt in grootte af van de anderen en het is dus niet duidelijk of het tot dezelfde periode behoort. Mogelijk betreft het daarom een gewone kuil.

Afbeelding 2.1 Proefsleuf 19 met huisplattegrond, vlak 1. Foto: B. Silkens.

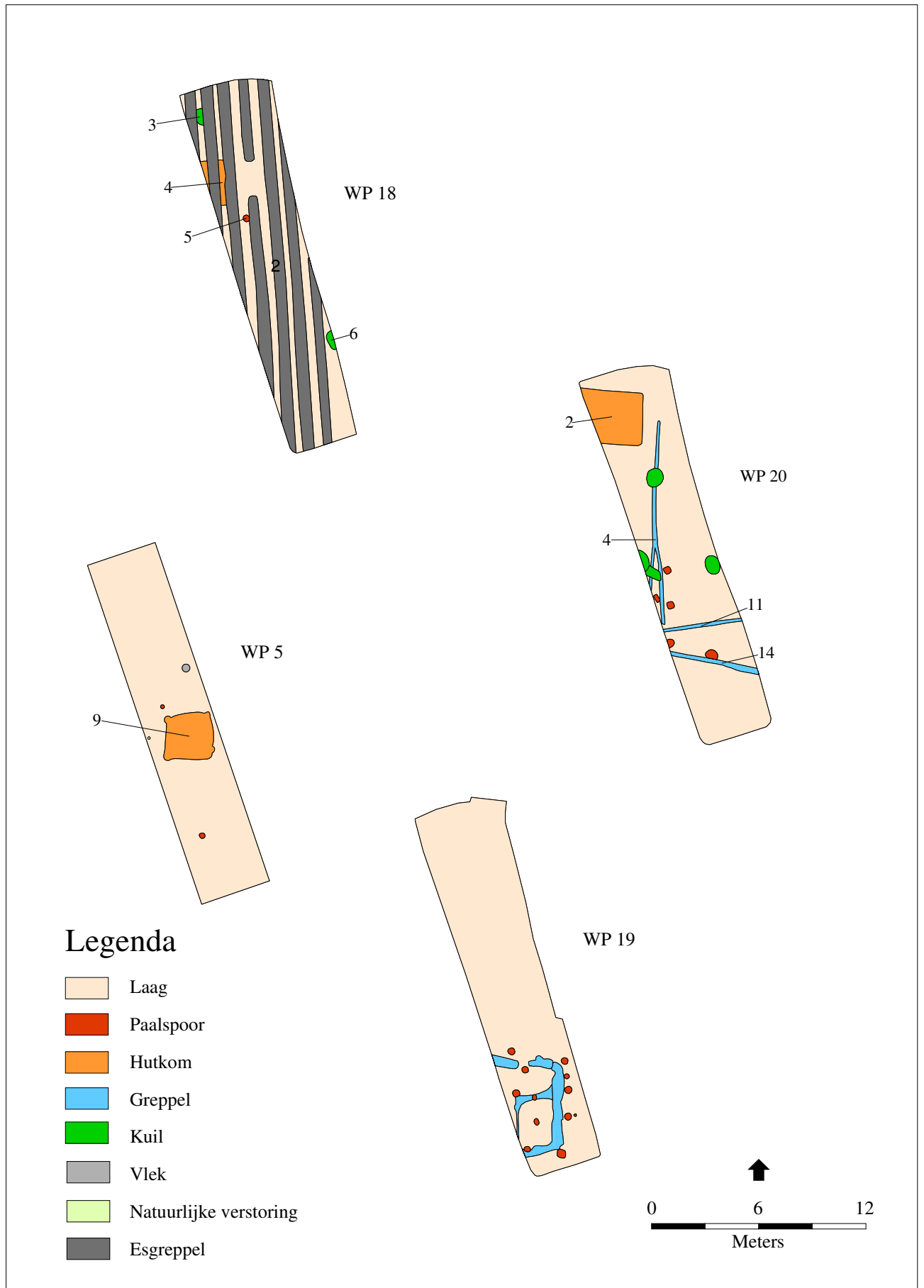
2.1.2 Kuilen

In ongeveer de helft van de proefsleuven zijn kuilen aangetroffen, elf in totaal. Doorgaans zijn het ronde of ovale sporen, met een diepte van 14 cm (spoor 3 in proefsleuf 18) tot 34 cm (spoor 11 in proefsleuf 18). In proefsleuven 13 (spoor 2) en 18 (spoor 3) gaat het om tamelijk houtskoolrijke kuilen. Deze kuilen zijn bemonsterd en gedetermineerd door botanicus G.J. de Roller (hoofdstuk 4). Eveneens in werkput 18, leverde spoor 11 een zorgvuldig vervaardigd rand/halsfragment met kooksporen aan de binnenzijde op. De scherf kan toegeschreven worden aan de IJzertijd/Romeinse tijd (paragraaf 3.3). In werkput 24, in het uiterste zuidoosten van het onderzoeksgebied, werd een kuil met duidelijke sporen van verbranding aangetroffen (spoor 8). De functie van de kuilen is niet bekend, maar mogelijk zijn de meeste afvalkuilen geweest.

2.1.3 Paalsporen

Met uitzondering van proefsleuven 14, 21 en 22, werden in elke proefsleuf paalsporen aangetroffen. In de meeste gevallen gaat het om paalsporen zonder onderling verband of associatie met andere structuren en met een conservering van 9 cm (spoor 5 in proefsleuf 18) tot 30 cm (spoor 4 in proefsleuf 15). In spoor 3 van werkput 13 werd aardewerk aangetroffen dat gedateerd wordt in De Late Bronstijd/IJzertijd (paragraaf 3.3).

In werkput 20 werden vijf paalsporen aangetroffen die geassocieerd waren met smalle greppels en kuilen. Deze structuur heeft een oost-west oriëntatie en lijkt vooral in oostelijke richting verder te lopen. Mogelijk gaat het hier om greppels die een rechthoekig of vierkant erf afbakenen. De informatie uit het proefsleuven-

Afbeelding 2.2 De proefsleuven 5, 18, 19 en 20 met de sporen, vlak 2. Kaart: B. Silkens en B. Schomaker.

onderzoek is echter te beperkt om te bepalen of de greppels verband houden met de hutkommen in werkputten 5, 18 en 20.

Een zeer goed geconserveerde huisplattegrond werd in het uiterste zuiden van proefsleuf 19 aangetroffen (afb. 2.1). Het gebouw is oost-west georiënteerd en heeft een breedte van ongeveer 5,5 m. De structuur bestaat uit een standgreppel van gemiddeld 0,5 m breed, geflankeerd door een rij palen met een diameter van 40 cm die op regelmatige afstanden van elkaar zijn geplaatst. Aan de binnenzijde bevindt zich een mogelijk tussenwandje, gevormd door een aantal paalsporen met een diameter van 40 cm en een greppeltje. Dit gebouw of woonhuis sluit wat betreft de oriëntatie nauw aan bij de hutkommen, greppels en paalsporen in de werkputten 5, 18 en 20 en zou mogelijk tot hetzelfde bewoningscomplex kunnen behoren. Omdat de sporen van deze structuur niet gecoupeerd of afgewerkt werden, kon er geen materiaal worden verzameld.

2.1.4 Greppels

Greppels werden alleen in proefsleuf 20 aangetroffen. Het gaat hier om één noord-zuid (spoor 4) en twee oost-west (sporen 11 en 14) georiënteerde greppeltjes, die samen mogelijk deel uitmaken van een erfafscheiding.

2.1.5 Overig

E-horizont

Aan de noordzijde van proefsleuven 9 en 11 is een restant van een E-horizont aangetroffen. Een E-horizont is een uitspoelingshorizont en bestaat uit lichtgrijs loodzand. De aanwezigheid van een restant E-horizont geeft aan dat zich in de noordwesthoek van het onderzoeksterrein een podzolprofiel bevindt en dat de bodem hier meer intact is dan op de rest van het onderzoeksgebied. In de E-horizont zijn in fase één van het proefsleuvenonderzoek aardewerkscherven gevonden (vondstnr. 18) die dateren uit de Late Bronstijd/Vroege IJzertijd (De Wit 2004).

Esgreppels

Deze middeleeuwse ontginningsgreppels, die ook in fase 1 werden aangetroffen, bevonden zich op een groot deel van het middenterrein, en dan met name in de proefsleuven 14, 15, 16, 17 en 18. In deze proefsleuven is om die reden een tweede vlak aangelegd, direct onder de esgreppels (afb. 2.3). De esgreppels zijn gemiddeld 20 cm diep, waardoor sporen van oudere periodes gedeeltelijk of zelfs volledig kunnen zijn verdwenen door de aanleg van deze greppels. Illustratief hierbij is de hutkom in proefsleuf 18 (spoor 4), waarvan nog slechts een restant bewaard is gebleven. Eén aardewerkscherfje werd aangetroffen in het westprofiel van werkput 18 en kan gekoppeld worden aan de esgreppels. Het kan gedateerd worden in 14e–16e eeuw n.Chr. (Late Middeleeuwen–Nieuwe tijd; zie paragraaf 3.4).

Afbeelding 2.3 Proefsleuf 18, vlak 1 met esgreppels en hutkom (spoor 4). Foto: B. Silkens.

2.2 Vondsten

Het onderzoek leverde een beperkt aantal vondsten op die ons, gecombineerd met het vondstmateriaal uit de eerste fase van het proefsleuvenonderzoek, toch een vrij goed beeld geven van de periodisering van de verschillende archeologische sporen.

Het vondstmateriaal uit fase 2 bestaat uit aardewerk, natuur- en vuursteen en houtskool. Het aardewerk en de botanische macroresten worden apart besproken in hoofdstukken 3 en 4. Een beperkte hoeveelheid vuur- en natuursteen werd verzameld, maar er werden geen bewerkings- of gebruikssporen op aangetroffen (mond. med. drs. J.R. Veldhuis).

3 Aardewerk

A. Ufkes

3.1 Inleiding

Tijdens fase II het archeologisch veldonderzoek is een zeer geringe hoeveelheid aardewerk geborgen. Het betreft elf fragmentjes met een gezamenlijk gewicht van 154,1 gram. Dit aardewerk is verzameld uit het vlak, uit twee kuilen en uit een paalkuil. Nadat het vondstmateriaal is gereinigd, zijn de primaire gegevens betreffende aantal en gewicht ingevoerd in de archeologische database Dig-it. Daarna is het aardewerk beschikbaar gesteld aan de auteur voor nadere analyse.

3.2 Werkwijze

Het materiaal is gescand en gegevens over potdeel (rand, wand of bodem), baksel, magering, wandafwerking en oppervlakteverschijnselen zijn opgenomen in tabel 3.1. Voor zover het materiaal het toelaat is het op basis van typonchronologische kenmerken gedateerd en tot slot zijn eventuele bijzonderheden apart beschreven. De analysesresultaten worden in onderstaande paragrafen beschreven.

3.3 Resultaten

Op één scherf na, bestaat het gehele aardewerkcomplex uit handgevormd aardewerk. De scherven zijn over het algemeen te klein om potvormen en formaten te kunnen reconstrueren. Er is geen versierd aardewerk aanwezig. De scherven vertegenwoordigen tenminste acht verschillende potten ('mai' in tabel 3.1), waarvan de datering uiteen loopt van de Late Bronstijd tot waarschijnlijk in de Romeinse Tijd.

3.3.1 Formatieprocessen

Verschiedende formatieprocessen zijn verantwoordelijk voor de staat waarin het aardewerk zich momenteel bevindt. Tijdens de bewoning raken scherven verspreid door bijvoorbeeld uitruiming van de huizen. Als ze buiten, op het oude loopniveau terecht komen, zullen ze enerzijds door vertrappen (*trampling*) uiteen vallen en anderzijds dragen weersinvloeden als regen of vorst hieraan bij. Eveneens tijdens de bewoning, kan gebroken aardewerk met het huisafval zijn verbrand. Dit zijn

De onderstaande afkortingen worden in de tabel met analyseresultaten gebruikt.

kolom	afkortingen
mag	g=graniet, k=kwarts, c=chamotte, gr=grind, p=plantaardig, z=zand
vmw	v=veel, m=gemiddeld, w=weinig
gmf	g=grof, m=matig, f=fijn
wand	p=gepolijst, g=geglad, o=onbewerkt, r=geruwd, b=besmeten
x	niet te bepalen
lbt	Late Bronstijd
ijz	IJzertijd
rom	Romeinse Tijd
lme	Late Middeleeuwen
nt	Nieuwe Tijd

vnr	put	vlak	spoor	aard	N	gram	mai	mag	vmw	gmf	dikte	N r	opp	red/ox	brand	kook	dat	bijzonderheden
24	13	1	3	paalkuil	1	15,6	1	gra	m	m	7,3	1	onb	ox	–	–	lbt/ijz	
29	18	1	6	kuil	6	65,8	3	gra	m	m	7,8	1	glad	red	2	–	lbt/ijz	
31	18	104	902	laag	1	4,2	1	x	x	x	3,8	–	x	x	–	–	lme/nt	14e–16e AD
33	18	2	11	kuil	3	68,5	3	gra	m	m	8,0	2	glad	red	–	1	ijz/rom	kooksporen aan binnenzijde

Tabel 3.1 Resultaten van de aardewerkanalyse.

voorbeelden van depositionele formatieprocessen. Na het verlaten van een vindplaats kan de staat van het materiaal onder andere worden beïnvloed door het weer, chemische verwerking (veroorzaakt door verzuring) en doorworteling.

Kenmerkend voor een nederzetting is het feit dat het aardewerk over het algemeen sterk gefragmenteerd is en dat de individuele potten door slechts weinig scherven worden gerepresenteerd. Als gevolg hiervan kan er slechts beperkt informatie worden verkregen betreffende technologische en morfologische aspecten. Ook heeft dit consequenties voor de betrouwbaarheid ten aanzien van de datering van het aardewerk op basis van typonologische kenmerken. Het aardewerk uit Vasse, De Steenbrei, is afkomstig uit een nederzettingscontext. Het bezit daarom over het algemeen te weinig kenmerken voor een eenduidige datering (zie subparagraaf 3.3.5).

3.3.2 Technologie

Het aardewerk is handgevormd door middel van kleirollen (*coils*), die aan elkaar zijn gekneed. Uit tabel 3.1 blijkt dat het handgevormde aardewerk is gemerd met granietgruis. De korrelgrootte is matig en de hoeveelheid is doorgaans middelmatig.

Er komt zowel aardewerk voor dat onder oxiderende als materiaal dat onder reducerende omstandigheden is gebakken. Het reducerend gebakken aardewerk is donkergrijs tot zwart van kleur. Deze kleur is het gevolg van het feit dat tijdens het bakken weinig luchttoevoer is of vanwege vochtige brandstof. Bij oxiderend gebakken aardewerk is tijdens het bakproces wel zuurstof aanwezig, wat de scherven okergeel tot bruin kleurt. Het komt overigens zeer vaak voor dat binnen één individu zowel reducerend als oxiderend gebakken vlekken of zones zichtbaar zijn. Bij vaatwerk van bepaalde types, uit onder meer uit de IJzertijd, is de bovenzijde veelal reducerend gebakken waarbij het oppervlak is geglad, terwijl de onderzone, de buik, oxiderend is gebakken en het oppervlak besmeten is.

Scherven van reducerend gebakken aardewerk lijken in dit vondstcomplex iets vaker voor te komen dan fragmenten van oxiderend gebakken aardewerk. Van één fragment kan het baksel niet worden vastgesteld aangezien deze is verbrand en als gevolg daarvan door en door oranje is gekleurd.

3.3.3 Morfologie

Potvormen en formaten

Op grond van de kromming of bolling en de relatieve wanddikte van de scherven, kan worden vastgesteld dat er diverse potgroottes zijn. Het is echter niet mogelijk om formaten te reconstrueren of om randdiameters te meten. De wanddiktes lopen uiteen van 7,3 tot 8,0 mm. Bijna alle individuen representeren waarschijnlijk middelgroot vaatwerk, waarbij gedacht moet worden aan hoogtes variërend van 15 tot 30 cm.

Randen

Er zijn vier randscherven aangetroffen, alle afkomstig van verschillende potten. Vnr. 24 bevat een hoekig afgevlakte rand met korte hals, die waarschijnlijk iets

naar buiten uitstaat. Uit vnr. 29 is een rand afkomstig waarvan de vorm iets samengeknepen afgerond is. Dit exemplaar lijkt een relatief lange hals te hebben. Uit vnr. 33 tot slot zijn twee verschillende randen afkomstig. Het ene exemplaar is afgeplat en aan de buitenzijde verdikt. De andere scherf heeft een min of meer afgerond hoekige rand. Deze randscherf is afkomstig van een zorgvuldig vervaardigde pot.

Wandafwerking

De wanden van de potten zijn over het algemeen geglad of onbewerkt. Eén klein reducerend wandfragmentje is gepolijst, evenals de ene rand uit vnr. 33. Eén van de redenen om het wandoppervlak glad te maken of te polijsten is om de porositeit te verminderen (Orton et al. 1993). Mogelijk speelden esthetische overwegingen een veel grotere rol. Er is in het materiaal uit Vasse geen relatie aangetroffen tussen de wandafwerking en het feit of het aardewerk oxiderend dan wel reducerend is gebakken.

3.3.4 Functie

Op basis van het geanalyseerde aardewerk is het vrijwel onmogelijk om de functie van het aardewerk concreet aan te tonen. Algemeen mag worden verondersteld dat het aardewerk is gebruikt als serviesgoed, om in te koken en om voorraden in op te slaan. Uitsluitend indien er aankoesel of roet op de scherven aanwezig is, kan worden gesteld dat de functie tenminste op enig moment met voedselbereiding te maken heeft gehad.

Er is één scherf met kooksporen aan de binnenzijde. Dit betreft het zorgvuldig vervaardigde rand/halsfragment uit vnr. 33. Van dit exemplaar kan dus worden gesteld dat deze als kookpot is benut.

3.3.5 Datering

Om het aardewerk typo(chrono)logisch in te kunnen delen, moet een scherf een minimaal aantal kenmerken bezitten. Dit zijn in volgorde van belangrijkheid: versiering(stechnik), potvorm, randtype, magering en baksel. Eén enkel kenmerk is meestal onvoldoende om een scherf betrouwbaar te kunnen dateren. De scherven uit het bestudeerde vondstcomplex bezitten te weinig kenmerken om de ouderdom eenduidig vast te kunnen stellen. De datering van het aardewerk berust, behalve op typonchronologische kenmerken, daarom ook op een meer subjectief beeld dat het materiaal oproept.

Op grond van het algemene uiterlijk van de scherven, is het handgevormde aardewerk in te delen in twee – zeer globale – archeologische perioden, namelijk de Late Bronstijd of IJzertijd en IJzertijd of Romeinse Tijd. Een wandfragmentje van gedraaid, roodbakend aardewerk met loodglazuur kan worden geplaatst in de Late Middeleeuwen of de Nieuwe Tijd.

3.4 Conclusie

Het aardewerk dat tijdens fase II van het veldonderzoek in Vasse is verzameld, is kenmerkend voor een nederzettingsterrein. Dit kan enerzijds worden geconclu-

deerd uit het feit dat het relatief kleine scherven betreft en anderzijds uit het feit dat de individuele potten door zeer weinig scherven worden gerepresenteerd.

De datering van het handgevormde aardewerk loopt uiteen van de Late Bronstijd tot de Late IJzertijd of Romeinse Tijd. Daarnaast is er een wandfragment aanwezig, die afkomstig is van een relatief dunwandige, roodbakkende pot met loodglazuur. Mogelijk betreft het een grape. Deze scherf kan worden gedateerd in de 14e–16e eeuw n. Chr.¹ en kan daarom mogelijk in verband worden gebracht met de esgreppels en het (post)middeleeuwse esdek.

---

¹Determinatie mw. drs. K.L.B. Bosma.

4 Botanische macroresten

G.J. de Roller

4.1 Inleiding

Tijdens de 2e fase van het proefsleuvenonderzoek zijn twee monsters (vnr. 23, werkput 13 spoor 2 en vnr. 30, werkput 18 spoor 3) genomen voor onderzoek aan botanische macroresten. Via flotatie met leidingwater is het verkoolde materiaal van de grond gescheiden. Het water is afgegoten over een 0,25 en 0,5 mm zeef. Na droging aan de lucht is het residu gewaardeerd onder een stereomicroscop bij een vergroting van 10 keer.

4.2 Resultaten

De 0,25 mm fractie van het monster uit spoor 2, vnr. 23 bevat geen macroresten. De 0,5 mm fractie bevat resten van melganzevoet (*Chenopodium album*). Daarnaast zijn er kleine brokjes houtskool in het monster aanwezig. Dit houtskool is echter te klein om het op soort te kunnen determineren. Op de houtskool heeft zich ijzer afgezet. Verder zitten er natuurlijke grondconcreties in het monster.

Het monster uit spoor 3, vnr. 30 bevat zeer veel houtskool. Daarnaast zijn deze fragmenten groot genoeg om ze te kunnen determineren. Bij de waardering is alleen eikenhoutskool (*Quercus*) gevonden. In beide fracties (0,25 en 0,5 mm) zijn echter geen botanische macroresten aanwezig.

4.3 Conclusie

Bij een eventueel vervolgonderzoek op de Steenbrei zal rekening moeten worden gehouden met de aanwezigheid van goed geconserveerd houtskool. Gezien de goede conserveringsomstandigheden voor verkoold materiaal, is de kans groot dat er ook verkoolde macroresten aanwezig kunnen zijn.

5 Conclusie, waardering en aanbeveling

B. Silkens

5.1 Conclusie

Aan de hand van de resultaten van het archeologische inventariserende veldonderzoek wordt hieronder een antwoord gegeven worden op de onderzoeksvragen.

- 1 *Zijn er in de tweede fase van plangebied De Steenbrei archeologische sporen uit het Neolithicum en de Bronstijd aanwezig en zo ja, wat is de aard, datering, fasering, verspreiding, gaafheid en conservering daarvan?*

Het is mogelijk dat er bij het onderzoek archeologische sporen uit de Bronstijd zijn aangetroffen, aangezien een deel van het aardewerk mogelijk in deze periode kan worden geplaatst. Mogelijk dateert een aantal paalsporen daarom uit de Bronstijd, maar met zekerheid is dit momenteel echter niet te zeggen. Door het ontbreken van stenen artefacten in het vondstmateriaal uit het proefsleuvenonderzoek lijkt er op het onderzoeksterrein geen steentijd-bewoning aanwezig te zijn. Ook zijn er geen aanwijzingen gevonden voor archeologische sporen die dateren uit het Neolithicum.

- 2 *Zijn er eventueel ook sporen of resten uit andere perioden aanwezig en zo ja, wat is de aard, datering, fasering, verspreiding, gaafheid en conservering daarvan?*

Hoewel bij gebrek aan dateerbaar vondstmateriaal aan de meeste sporen geen specifieke datering kan toegeschreven worden, lijkt de bewoning in het centrale deel van het terrein aan de Romeinse Tijd/Ijzertijd of mogelijk de Merovingische tijd toe te schrijven.

Bij fase 2 van het proefsleuvenonderzoek werd zeker één hutkom aangetroffen waarvan, door associatie met de hutkom uit fase 1 en typologische vergelijking met de twee hutkommen gevonden tijdens de opgraving van De Steenbrei plangebied 1 (De Wit 2002), mag aangenomen worden dat deze uit de Romeinse Tijd dateert. Voor het rechthoekige spoor uit werkput 20 is een precieze datering op dit moment niet mogelijk.

In vrijwel alle proefsleuven zijn archeologische sporen aangetroffen, met uitzondering van proefsleuf 22. Voornamelijk in het noordwesten en noordelijke deel van het onderzoeksterrein gaat het om een gering aantal sporen.

Wel werd hier een goed geconserveerde E-horizont en een grondspoor aangetroffen met daarin aardewerk uit de Late Bronstijd of IJzertijd. Een opvallende toename van de sporendichtheid is waarneembaar in twee clusters in de zuidoostelijke hoek van het terrein. De eerste cluster bevindt zich in het uiterste zuidoosten, ter hoogte van werkput 2 uit fase 1 van het proefsleuvenonderzoek. Het hier aangetroffen gebouw wordt, op basis van vergelijkbare structuren uit de opgraving van De Steenbrei plangebied 1, door M.J.M. de Wit in de (Vroege) IJzertijd geplaatst (De Wit 2004). De tweede sporencluster bevindt zich ter hoogte van de proefsleuven 5, 18, 19 en 20. Hier bevinden zich drie hutkommen, erfgreppels, een huisplattegrond en een groot aantal paalsporen. De plattegrond in werkput 19 is van een ander type dan deze in werkput 2, met een brede standgreppel en een breedte van 5,5 m. Dit gebouw of woonhuis sluit wat betreft de oriëntatie aan bij de sporen die zijn gevonden in de werkputten 5, 18 en 20. Deze structuur kan daarom mogelijk geassocieerd worden met de Romeinse hutkommen en de greppels. Een gelijkaardig huis met wandgreppels werden echter ook aangetroffen te Enschede-Elferinkes en te Zutphen–Ooijerhoek/Laaksche Veld, waar het als Merovingisch gedateerd werd (mond. med. dhr. dr. B.J. Groenewoudt (ROB)). De gegevens uit het proefsleuvenonderzoek zijn echter te beperkt om hierover zekerheid te verschaffen.

De conservering van de sporen, aangetroffen in fase 2, is redelijk te noemen. Van de paalsporen is nog tussen de 9 en de 30 cm over, van de kuilen 18–34 cm en van de hutkommen nog 12–20 cm (gerekend vanaf vlak 1). De aanleg van middeleeuwse esgreppels – met een diepte van gemiddeld 20 cm – in het hele middendeel van het terrein, heeft zeker een aantal archeologische sporen (deels) vernietigd. Uit het onderzoek van G.J. de Roller blijkt dat de conserveringsomstandigheden voor verkoold materiaal goed zijn en er een grote kans bestaat op de aanwezigheid verkoolde macroresten.

3 *Indien aangetroffen sporen en overige archeologische resten niet tot een (voormalige) nederzetting behoren, wat is dan de functie van de vindplaats geweest?*

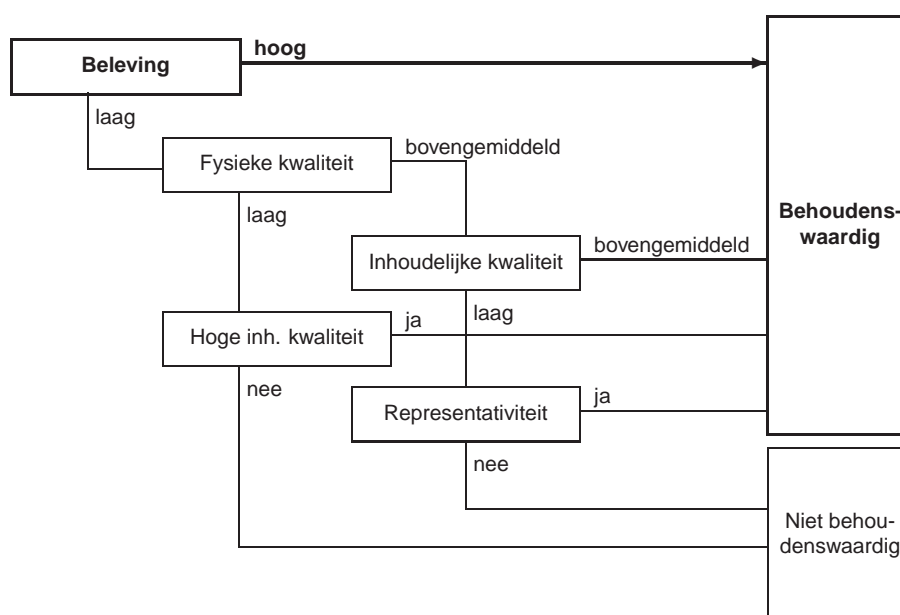
De aangetroffen sporen en vondsten maken deel uit van een nederzettingsterrein.

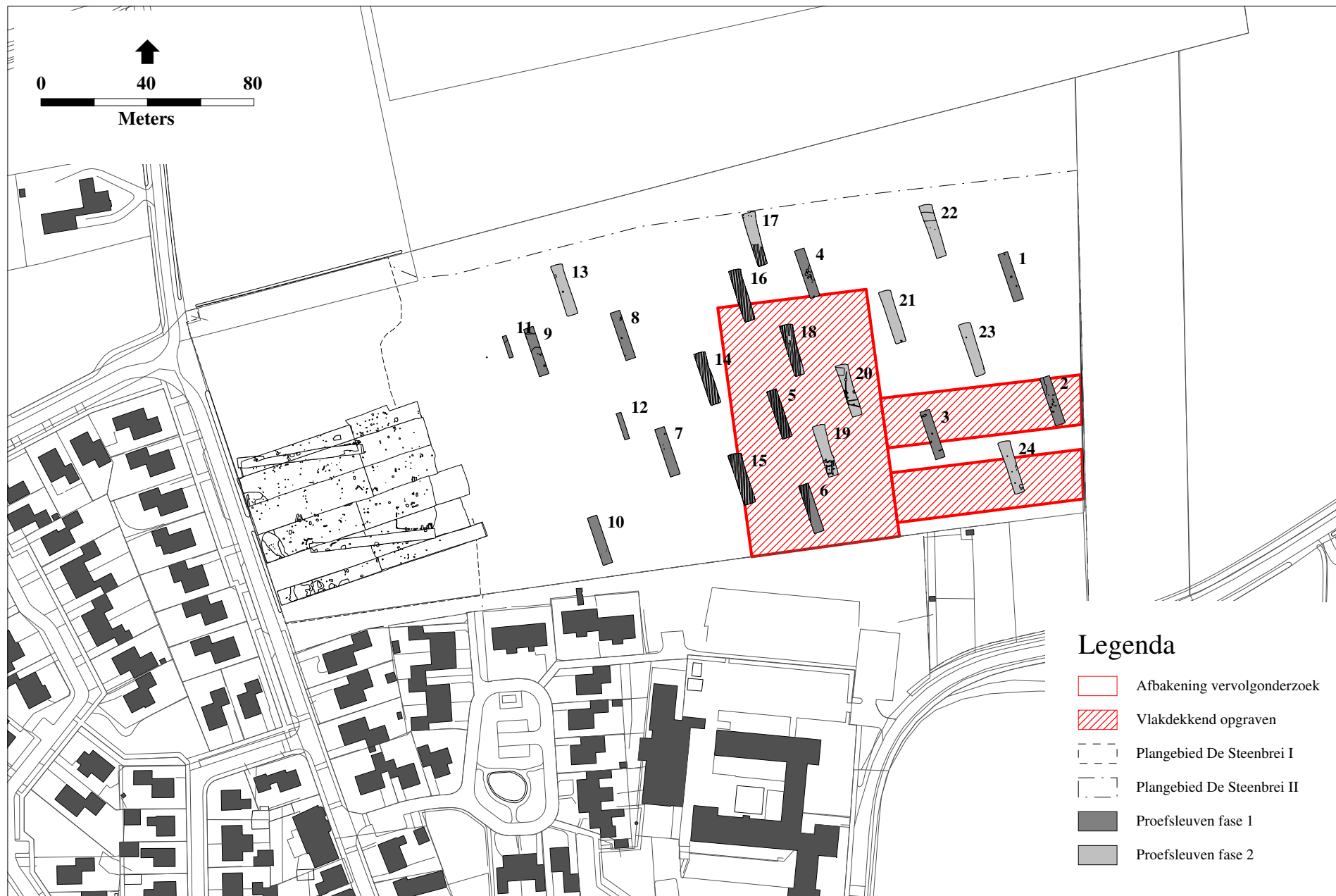
5.2 Waardering volgens KNA 2.0

Hieronder vindt u de waardering van de resultaten volgens de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 2.0. De waardering bestaat uit een scoretabel met uitleg en een beslissingsdiagram. In de scoretabel worden de resultaten van het onderzoek van een gewicht voorzien (mogelijke scores: 1 t/m 3). Een laag getal representeert een lage waarde en een hoog getal een hoge waarde. In het beslissingsdiagram wordt op basis van de scores in de tabel bepaald of het object behoudenswaardig is. De behoudenswaardigheid van de vindplaats is het leidende criterium voor het bepalen van de noodzaak voor vervolgonderzoek. Een korte uitwerking van de criteria waarmee in de scoretabel rekening wordt gehouden vindt u in bijlage 1. Voor een volledige beschrijving van de normen en regels volgens

welke deze waardering tot stand is gekomen, staat de website van het College voor de Archeologische Kwaliteit tot uw beschikking (www.cvak.org). U vindt de documentatie voor deze waardering onder 'KNA: inventariserend veldonderzoek'.

<i>Beleving</i>		opmerkingen
schoonheid	nvt	
herinneringswaarde	nvt	
<i>Fysieke kwaliteit</i>		score opmerkingen
gaafheid	2	
conservering aardewerk	3	Het aangetroffen aardewerk heeft een goede conservering.
botanie		De botanische resten hebben, mits in verkoolde vorm, een goede conservering.
<i>Inhoudelijke kwaliteit</i>		score opmerkingen
zeldzaamheid	2	Direct ten westen van het onderzoeksterrein zijn vergelijkbare archeologische sporen en vondsten aangetroffen.
informatiewaarde	3	Het onderzoek sluit aan bij eerder onderzoek op De Steenbriplangebied 1 en betreft waarschijnlijk zelfde nederzetting.
ensemblewaarde	3	Er is sprake van een synchrone context (voorkomen van archeologische sporen en vondsten uit dezelfde periode binnen de micro-regio).
representativiteit	2	De resultaten van het onderzoek zijn representatief voor hetgeen dat tot nu bekend is van dit deel van de es van Vasse, in archeologisch opzicht.

Afbeelding 5.1 Plangebied De Steenbrei II met afbakening voor vervolgonderzoek . Kaart: B. Silkens.

5.3 Aanbeveling

Het recente proefsleuvenonderzoek op plangebied De Steenbrei 2 toont aan dat over het hele terrein vrij goed geconserveerde archeologische sporen worden aangetroffen en de dichtheid ervan sterk varieert. In het westen bevinden we ons in de periferie van de bewoningscluster op plangebied De Steenbrei I. Centraal op het onderzoeksterrein, ter hoogte van proefsleuven 5, 18, 19 en 20, vormen hutkommen, greppels en een huisplattegrond een cluster die in zuidoostelijke richting aansluit bij een tweede huisplattegrond in proefsleuf 2. Deze archeologische sporen en vondsten zijn direct te koppelen aan de resultaten van het onderzoek op De Steenbrei plangebied 1. Het betreft hier een nederzettingsterrein met sporen uit de IJzertijd, de Romeinse Tijd of de Merovingische Tijd. Mogelijk zijn er ook oudere sporen (Bronstijd) aangetroffen.

Aan de hand van de gecombineerde resultaten van fases één en twee van het proefsleuvenonderzoek en het waarderingsschema volgens de KNA, versie 2.0, kan bijgevolg worden gesteld dat het onderzoeksterrein behoudenswaardig is.

Het proefsleuvenonderzoek heeft duidelijk aangetoond dat er zich ter hoogte van proefsleuven 5, 18, 19 en 20 een bewoningscluster bevindt. In samenspraak met dhr. dr. B.J. Groenewoudt (ROB) wordt aanbevolen ter hoogte van deze cluster een gebied van maximaal 0.6 ha vlakdekkend op te graven (afb. 5.1). Hierbij moet rekening gehouden worden met de aanwezigheid van esgreppels in het noordwestelijke deel van het onderzoeksgebied en de aanleg van een tweede vlak. In het gebied ten oosten hiervan werd tijdens fase 1 van het proefsleuvenonderzoek eveneens een huisplattegrond aangetroffen. Gezien de geringe sporendichtheid in de omgeving van de plattegrond wordt geadviseerd van dit terrein in eerste instantie circa 0.3 ha vlakdekkend op te graven door middel van brede proefsleuven. Mochten hierbij archeologische structuren aangetroffen worden, kunnen deze lokaal uitgebreid worden.

Literatuur

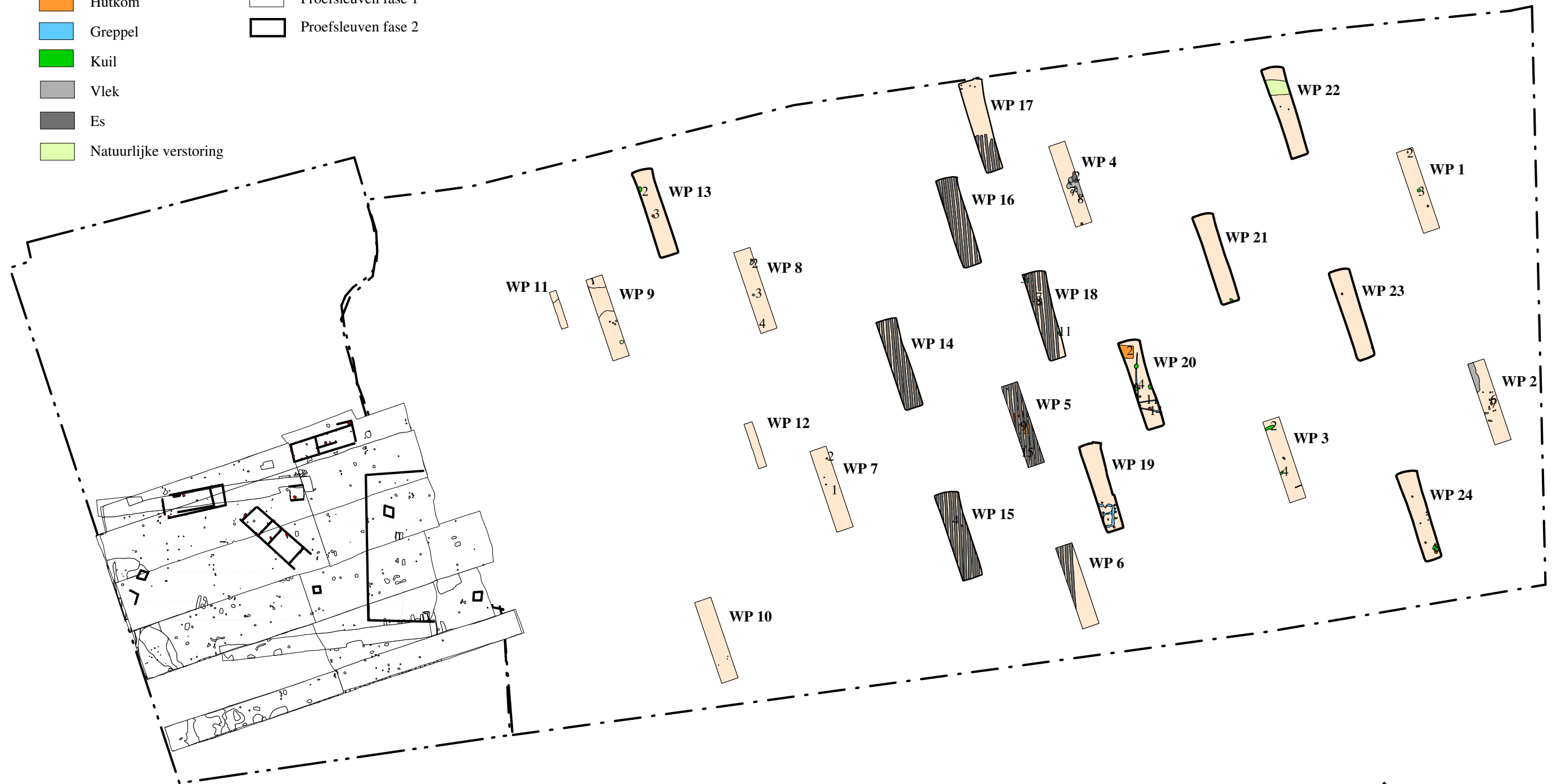
- Niekus, M.J.L.Th., 2002. *Een Aanvullend Archeologisch Onderzoek in plangebied “De Steenbrei” te Vasse, gemeente Tubbergen (Ov.)*. Groningen (ARC-Publicaties 60).
- Orton, C., P. Tyers & A. Vince, 1993. *Pottery in archaeology*. Cambridge (Cambridge Manuals in Archaeology).
- Scholte Lubberink, H.B.G., 2001. *Plangebied De Steenbrei te Vasse, gemeente Tubbergen; een inventariserend archeologisch onderzoek*. Amsterdam (RAAP-briefverslag 2001-1831/RT).
- Wit, M.J.M. de, 2002. *Een Definitief Onderzoek te Vasse ‘De Steenbrei’, gemeente Tubbergen (Ov.)*. Groningen (ARC-Publicaties 66).
- Wit, M.J.M. de, 2004. *Een archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van proefsleuven op plangebied De Steenbrei fase 2 te Vasse, gemeente Tubbergen (Ov.)*. Groningen (ARC-Publicaties 118).

Bijlage 1 Waarderingscriteria conform KNA 2.0

<i>Beleving</i>		opmerkingen
schoonheid	–	zichtbaarheid vanaf het maaiveld als landschapselement; vorm en structuur; relatie met omgeving
herinneringswaarde	–	verbondenheid met feitelijk historische gebeurtenis; associatie met toegeschreven kwaliteit of betekenis
<i>Fysieke kwaliteit</i>		opmerkingen
	scores	
gaafheid	1/2/3	aanwezigheid sporen; gaafheid sporen; ruimtelijke gaafheid; stratigrafie intact; mobilia in situ; ruimtelijke relatie tussen mobilia onderling; ruimtelijke relatie tussen mobilia en sporen; aanwezigheid antropogeen biochemisch residu;
conservering	1/2/3	stabiliteit van de natuurlijke omgeving conservering artefacten (metaal/overig) conservering organisch materiaal
<i>Inhoudelijke kwaliteit</i>		opmerkingen
	scores	
zeldzaamheid	1/2/3	het aantal vergelijkbare monumenten (monumenttypen) van goede kwaliteit uit dezelfde periode binnen dezelfde archeoregio waarvan de aanwezigheid is vastgesteld; idem, op basis van een recente en specifieke verwachtingskaart
informatiewaarde	1/2/3	opgraving/onderzoek van vergelijkbare monumenten binnen dezelfde archeoregio (minder/meer dan 5 jaar geleden; volledig/partieel); recent en systematisch onderzoek in de betreffende archeoregio; recent en systematisch onderzoek van de betreffende archeologische periode; passen binnen vastgesteld onderzoeksprogramma van universitair instituut, ROB of anderen
ensemblewaarde	1/2/3	synchrone context (voorkomen van monumenten uit dezelfde periode binnen de micro-regio; diachronen context (voorkomen van monumenten uit opeenvolgende perioden binnen de micro-regio; landschappelijke context (fysisch- en historischegeografische gaafheid van het contemporaine landschap; aanwezigheid van contemporaine organische sedimenten in de directe omgeving
representativiteit	–	kenmerken voor een bepaald gebied en/of periode; het aantal vergelijkbare monumenten van goede fysieke kwaliteit uit dezelfde periode binnen dezelfde archeoregio waarvan de aanwezigheid is vastgesteld en waarvan behoud is gegarandeerd; idem, op basis van een recente en specifieke verwachtingskaart

Legenda

	Laag		De Steenbrei I
	Paalspoor		De Steenbrei II
	Hutkom		Proefsleuven fase 1
	Greppel		Proefsleuven fase 2
	Kuil		
	Vlek		
	Es		
	Natuurlijke verstoring		

Bijlage 2 De proefsleuven met de sporen. Van de in de tekst genoemde sporen is het spoornummer aangegeven. Kaart B. Silkens en B. Schomaker.